

З. Семендужева

АСТАРАИ МЕ

З. Семендужева

АСТРАИМЕ

ДАГЕСТАНСКОЕ КНИЖНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МАХАЧКАЛА 1988

Семендуева Зоя.

С—30 Астарайме. — Махачкала: Даг. кн.
изд-во, 1988.—96 с.
Моя звезда.

Э и сборник дешенде оморот стихигъо, поэмагъой
эн шогъир тати Зоя Семендуева. Угъо гъисдуьт э то-
вун лугъонде муьгъбет ферзенди э кин Ватан совети,
дусди ве бирори эн хэлгъгъо, дошдеи кор шолуми ве
саламатире э гъуьлом, э товун муьгъбет севгили, мердь-
ети, дусди ве боворини.

ББК 84 Тат

СТИХИГЬО

НИС ВОИСДЕ МЕРЕ ДИЕ

Нис воисде мере дие
Товуше руз думонлуь бу,
Дедегьоре гъэмлуь дире
Ве э гӀуьлом жевгъ офдону.

Нис воисде мере дие
Хори, асму гӀэтош гуьруь,
Муьгъбетлуьгъо журо бире,
Бошут угъо дердлуь, гъэмлуь.

Нис воисде мере дие
ГӀэиллегъо езугъ бошут,
Гуьрде вэгӀдо нум бебере,
Хьэсрот бире, ох вокошут.

Нис воисде мере дие
Жовонгъойму фурмуш сохут:
Энжэгъ дусди, еклуьгире
Беде дуьшмеш хуьрд нисоху.

ШЕГЬЕР В. И. ЛЕНИН

Шегьер Ленин—шегьер игид,
Э женггьой туь хэлгъ бу имид.
Велг торихэ ченд вешенди,
Унжо пури гьинорменди.

Эз ёр хэлгъгьо гьич вэхд нирав,
Нуьгьимуьн руз мегъ эн январь.
Сес «Аврора» бисдо эйму
Э женг Октябрь нишонбирму.

Келе довгIой эн Ватани,
Э пушой чум гьисди гьони.
Эз буй барут женггьой гьовхо
Гьелеш темиз нисди гьово.

Гуйге тозе бине нори,
Раче шегьер веромори.
Уш гьисд жофой игиде хэлгъ,
ГIэлем Ленин доре рач шевгъ.

АСТАРЕЙМЕ

Э ёрмени, э гIэили,
Келетегъ мигуфдируьт:
Э ю хумне, э одоми,
Астарегъой асму веруьт.

Э у гофгьо сохде бовор,
Астарепок бире шевгьо,
Мигешдуьм ме уре омбар,
Астарейме нисд э гьово.

Оммо мохурд шев-руз э ме
Е астаре э руй хори,
Товуш мидо, тегьер чуьшме.
Эри гьемме у мозоли.

Э жеш мере гьисмет бердге,
Э коми куьнж эн вилеет,
Астарейме эз Кремля
Мидуь мере эшгъ ве мугъбет.

КОМУНЕ

Думон асму кура бире,
Рихунд сайлов ворущ юре.
Песде хьофдранг, тегьер куьрпи,
Комуне рач бисдо веде.

Мере воисд варам, гешдуьм,
Эз ранггьо ю хэлгъэ бэхш дуьм.
Ве гьемиге, тегьер комун,
Товуш бугу дервозейму.

ГІЭЗИЗЕ ПАРТИЯ

Миллионгьо вегуьрдуьт ерэгъэ,
Рэхъбери туь сохди женг хэлгъэ.
Бейдогъиш дорембу биренгъэ
Э дес туь, гІэзизе партия.

Миллион дуьл дегесунд шэгІмеле,
У элов Октябрь бу келе,
У мунди эй хэлгъгьо нишоне.
Чуьн жоборд, гІэзизе партия.

Э и женг бебегьо овурдет
Хушбэхди, дуьлшори э кифлет
Бирорут э иму гьер милет
Нигегьдор, гІэзизе партия.

Руз-беруз ободи овурде,
Коммунизм эдейме вокурде.
Имидлуь пушово туь берде,
Товуш хэлгъ, гІэзизе партия.

КЕЛЕ РЭХЬ

Одомире эз гъэд више
Э келе рэхь жилгъэ берде.
Рэхьсуьз бугьо тэхьно гъуше
Э мескенгьо суру берде.

Белкем жилгъэ гьисд пичире
Ве эри туь у четини?
Нидуьт гуьлеш хьозур чире,
Гуьл туьреш туь миё чини.

Келе рэхь гьисд зиндегуни
Ве биёвгьой инсонъети.
Гилм хундеи овурдени
Э ишуьгъэ руз хушбэхди.

Э СЕР ГЪОВРЕГЪОЙ ПИСКАРЕВ Э ЛЕНИНГРАД

Э инжо поисди дердименд е деде
Ве эри ферзендгьо эдее гирисде.
Парталгьо вокурди гьеммере сиегьи
Меш уре диремун сохденуьм гІэрс тигьи.

Гуйге у гуьрд сохди дерд ве гъэм хэлгъгьоре,
Э гъэд дуьл эн хуьшде донори угьоре.
Э жигей гъэмлуйе дедегьо э дуьньёгь,
Ес гирде согъ гъуьмуьр, сохдени у гирё.

Гъоврегьош э инжо гъэдерсуьз омборуьт.
Э жигей эн вооруш гІэрс эз чум рихденуьт.
Э тегьер палутдор, у деде муьхькеми.
Дердгьоре гъемере э гъечи тоб дори.

О дедей, омбаре гъэзобгьо туь дирей.
Четине рузгьореш кем эз сер не сохдей.
Яралуьш туь бирей, хун туьре рихунде.
Увэхди ниофди лугъэй нун эй хурде.

Э инжо гъоврегьо диренуьм ченд жерге.
Мигуиге гъеммешу офдорет эз ерге.
О дедей! Овлодгьо сессуьзуьт игІэре.
Туьш гирё сохдени, сэхд гирде лэгІэре.

Шиновит, шиновит инсонгьой эн дуьньёгь!
Хун рихди э инжо э тегьер эн дерьёгь.
У салгьой блокада э шегьер эн Ленин
Жоборди бурмунд хэлгъ, бугеш лап четин.

Омборе салгьошки эз увэхд giroшдет.
Гъоврегьой Пискарёв едигор вэхд мундет.
Ки инжо омогеш э тегьер эн деде,
Тоб нидуь дуьл энугІэрсгьой чум не рихде.

Гьер дугъ гІэрс дедегьо бигьил бу чуьн
нештер,
Эри эн довгІохогь ве дуьшмен эни девр.
Де элов эн довгІо луьп зере не суху
Дие гьич хун инсон э хори не рихуь.

ИНСОНГЬО!

Зигьисденим, бейхэбер вэхд гирошде,
Метлебгьоре пэхьни э дуьл сэхд дошде.
Оммо уьлуьм кей омогеш гъэришу.
У рэхьмедуьл эри екиш нибошу.

Энжэгъ увэхд дуьл эн гьемме сухдени,
Кейки бивэхд хун жовонгьо рихдени,
Кейки гІэил э гъэл деде хэндуьсде,
Песде гьердуь эз бомб дуьшме беисде.

Гуьмуьр инсон дураз нисдгеш зиёдте,
Эйчуь уьлуьм шев-руз уре терсунде?
Чуьтам гьони сокит мибу дуьл деде?
ДовгІохогьиш хуьшдению гьисд бенде.

Ме, чуьн, деде, эдем хосде, инсонгьо,
Темиз бугу эвр эн хори ве гьово.
Эжигей туп ве виз нолей косодгьо,
Шиновим сес хуше овоз мэгІнигьо.

МЭГІЛУЬМСУЬЗЕ СОЛДАТ

Дегешдей туь сессуьз, пичирей туь э хок.
Туь бири жовон девр, туь бири софе пок.
Белкем туь гьисдиге эз догъгьой эн иму,
Ененге, эз Сибирь, эз Ташкент, эз Баку.
Эз чуьжош гьисдиге—гІэзизе бален,
Эй хори эн Ватан и гьовре яран.
Туьре бу е войге: Ватане дошдени,
Э хори эн Ватан гуьллуь богъ кошдени.
Гуьллуь богъ, гуьллуь богъ...
Ниетгьой жовони.
Имуьгой хунчей гуьл э нижо венори.

У нисд бэхш эн домор э руз эн гІэруьси,
У гьисд гьэрд эн дусдгьо эй игид-гІэзизи.
Дегешдей туь сессуьз, пичирей туь э хок.
Туь бири жовон девр, туь бири софе пок.

ЭРИ ЧУЬКЛЕ НЕВЕЛЕЙМЕ

Буй вешенде веро, туь,
Омбар шорум ме эз туь,
Дануьсменде инсон бош,
Чуьн десдей гуьл веровош.

Ватан эйшму кумеки,
Эйшму хосде у ники,
Меш хосденуьм ловогьо
Эри гьемме гІэилгьо.

Бигьил веровт омбар гуьлгьо,
Э хумнешу бу гІэилгьо.
Темиз бугу ковре гьово,
Дуьлшор веровт балалегьо.

Бигьил асму палаш бу
Э сер хори Ватан туь,
Эже суьфде, пой норе,
Сер мигири эй гешде.

Ширине хов сох чуьклеле,
Ме мидорум хов туьре,
Гуферере жумунде,
Раче ненуйгьо хунде.

Бигьил гьер себэхь чуьшме
Товуше дуь эришму,

Эз гІэили, дусд бире,
Вероит эрклуб, мозоллуб.

Гѣемме гІэилгьой хори
Бигьил зигьубт дуьлшоргьо,
Э раче рузгьой васали
Хунубт раче мэгІнигьо.

Данубсденубм невелегьо
Мимунит эжигей келегьо,
Ишму биёвгьой ватанит,
ГІэлем юре тик веберит.

ХУНИМ МЭГІНИ

Поксдем э лов нуькере,
Денишире э шэх-шэхэ,
Чуьтам зурі гІовгьой энуб
Хьэрекети пушо рафде.

У гьенжунде богъ-богъчере,
Доре гьувот гьер дигьбоне,
Бошуб кумек эй инсонгьо,
Зигьубт гьер вэхд э булигьо.

Меремогє эгер эз ме,
Чуьн нуькере эй инсонгьо,
Гофгьоре э бенд бесде,
Кем несохде эшгъ эн дуьле,
Михундум ме гье мэгІнигьо,
Бигьил бошут никедуьлгьо.

РАЧЕ ЧИГЪРЕТ

Назуьшменде раче чигърет
Гьисд шори дуьл эн жовони.
Шевиш, рузиш гьисдуьм гузет,
Хосдеи ме энжэгъ туьни.

У сиегье, раче чумгьо,
Венгесд э дуьлме муьгьбете.
Сохди мере бенд угьо,
Мекуьш, гуьзел, туь гьисмете.

Мебисдоге пардуьш мере,
Зу э кин туь пар мизеруьм,
Шоре метлеб жовонире,
Эритуь ме мигуфдируьм.

Дуьл ме хомуш гьич вэхд нибу,
Тейте эз туь гоф вегирде.
Гьемишелуьг хьозури у,
Э туьревоз эри гешде.

Шевиш, рузиш мигирисуьм,
Эге туь «нэгI» гуфдириге.
Лап мозоллуь ме мибошум,
Э ме гьисмет бисдориге.

ДУРИМ ЭЗ ЕКИ

Туь офтои, ме менг нисдуьм,
Оммо гьердуь гьисдим бедбэхд.
Туь тэхьнои, меш е текуьм,
Зури-зури рафдени вэхд.

Шев гирошде бирени руз,
Соймишигьо бире сергъуз.
Чуьн офто ве менг шеви,
Нивохурим гъич эеки.

СЕВГИЛИ

ГӀэзоб гӀуьлом э дуьл дарафд,
Туь рафдеки, ой севгили.
Э чумгьой ме хов неварафд,
Туь рафденки, ой севгили.

Дегиш бисдю эвир гьово,
Бивэхд пажигъуьзуьлгуьлгьо,
Э руй хори сер но угьо
Туь рафденки, ой севгили.

Туь себебсуьз уч бисдори,
Э зир пойме лерзи хори,
Селт вир бисдо, дур рафд шори,
Туь рафденки, ой севгили.

Ранг эн руй ме вешенд зерди,
Эки гуюм и чуь дерди.
Товуш чумгьоймереш берди,
Туь рафденки, ой севгили.

Рузгьой гӀуьмуьр дегиш бисдо,
Жовоне сер э дерд офдо.
Сие муйгьо, сипи бисдо
Туь рафденки, ой севили.

СИЕ ХОЛ

Геймиш бирет э гуьлгьой васали доргъо,
Туь, ёр, ширини эз гьеммей энугъо.
Биё ёр, геймиш бире тегьер гуьлгъо,
Шевиш-рузиш э рэхътуь деруьт чумгъо.

Э ховиш чигьреттуь э пушоймени,
Бэхд мени туь, хэндей эн ловгьоймени.
Пейлей гловеш эз лэгIэйме минорум,
Зу эз шори туьре ме гъэл мигирдуьм.

Сие хол э руйтуь ярашуьгъ доре,
Эри гьер ярайме у офди чоре.
Э жигейтуь екиш нидануь бире,
Биё ёр, метлеб дуьлме, воку дере..

Гьем эшгъ мени, гьемиге эй дуьл шори,
Туьни хосдей дулме э руй эн хори.
Мегу, хосдегортуь эз хьол офдори,
Биё ёр, чум ме э рэхътуь дери.

МИБОШУ ПЕШМУ

Ме гIэзиет хурдеки, мисохди шори,
Э раг дуьлме у кор сохди бедкори.
Дануьсде бош дие дор бегьерсуьз мимуну
Гъисмете пой зенуьгъо, бирени пешму.
Бирмунди хуьшдере э тегьер эн кес.
Вир бисдо э и дуьл добугъо хъэвес.
Огол зеригеш, дуьл нивогорду.
Гъисмете пой зенуьгъо бирени пешму.
Э рэхъ туь кеширем омбаре жофо,
Оммо не вегирдуьм е гилеш софо.
Эйчуь ведиромори туь э ёр бейбофо,
Гъисмете пой зенуьгъо бирени пешму.

Эгер изму пешму бирейгеш сэхд,
Дануьсде бош ёр, э туь дие нибошум гънсмет.
Нум ёре гирденгеш мибоши хьэсрот,
Гъисмете пой зенуьгьо бирени пешму...

БИЁ ЁР

Биё чуьн гульгьой васали,
Дуьле эшгъ ди, севгели,
Хун мэгІнире, чуьн бульдуьр,
Вараисде, тегьер гуьл.

Жейронме туь, гуьлме туь,
Имидлуьнуьм миёй туь,
Э сер догъгьо туь гешде,
Эри муьгбет мэгІни хунде.

Лап гужлуьни эшгъ дуьлме,
Ерсуьз пучи гІуьмуьрме.
Вихдем туьре эз гьезел,
Эйчуь рафде дур, гуьзел?

Бегем ёре хоюгьо,
Гъечи рэхьмсуьз бирени,
Э рэхь туь де дуь чумгьо,
Э ме неве тэхсири.

Дегеш рэгъиб э гІэре,
Мекуьш муьгбет дуьл мере,
Бош туь хьэлол, чуьн ковтер,
Парзе биё экин ёр.

ЭРИМЕ ОФИРЕ ОМОРЕЙ

Эз зуревоз э туь бендуьм,
Туьсуьз чуьтам гуюм хэндуьм,
Туьре эз ме хэбер нисди
Энжэгъ дуьл ме э туь бенди.

Гъузуьлгуьлгьо селт бири лов,
Гьер тарафе сохди тов-тов.
Рачи энугуьлгьо туьни,
Дуьл эри туь хьэсротини.

Эз раче сес овоз буьлбуьл,
Хэбер бири ченд жире гуьл.
Дуьл э сине тоб нис доре,
Воисдени туьре дире.

Э туь ухшеш екиш нисди,
Эри ме туь келе бэхди.
Э кес гъисмет нигьлуьм бире,
Эриме омореь офире.

ОШУГЪ БИРЕМ

Гуьле хуно очмиш бирей,
Ошугъ бирем э туь, духдер!
Туьре дире, бирем ме шор,
Бэхд мени туь, ширине ёр!

Туьни мелхьэм эн гьер яра,
Дуьлмере туь месох пара.
Дур мевирих эз хосдегор,
Бэхд мени туь, ширине ёр!

Эри шевме туьни товуш,
Гьер гофтуь гьисд эри ме хуш.
Ширини туь тегьер онор,
Бэхд мени туь, ширине ёр!

Лап рачгьоюш ниберуь борж,
Эри руй туь, мегьил михьтож,
Биё сох мере дуьл шор,
Бэхд мени туь, ширине ёр!

ДОР Э СЕР БИЛОГЪ

Чуьн гъэреул э сер билогъ поисдей,
Лугегьоре э чор тараф лов сохдей.
Савзе велггьо э гуш-гуши дебуре,
Дирегьоре эри еки гуфдире.

Духдерун догъ э ён билогъ оmore,
Дуь эй еки дуьлгьошуре гуфдире.
У гофгьоре гьеммере туь шинире,
Дануьсдени пэхьни сохде сургьоре.

Соймишигьо э соей туь нуьшденуьт,
Дуьлгьошуре унжо серин сохденуьт.
Эй инсонгьо де у коргьо сур нисди,
Эйтуь угьо чендгъэдериш хьуьрмети.

Кошдегор туь, гьелбетки дануьсди,
Эри ники туьре инжо у кошди.
Кини у мерд туьре инжо кошдегор?
Е богъдори енебуге рэхьгирор.

Ки гьисдигеш никисохи у ёгъин,
Унегуьре ме не буре гьич гьемин.
Шоре мэгІни эри туь, дор, хунденуьм,
Кошдегоре эдей тэгІриф доренуьм.

БУ ГУФДИРЕ

Туь кукме гьисди э серхъэд,
Ватане эй дошде гъэлхэнд.
У гьисд эн туь гъэрд жовони,
Хосде ловой эн дедеи.

Лап э дургъо туь гьисдигеш,
Туьре дире хосденуьмгеш,
Миденишуьм те оmore,
Токи гІэзиз дор Ватане.

Э гьер верэгъ когъозгъойтуь
Пури метлеб ватанхогъи,
Э гьер келмей эн гофгъойтуь
Пури ниет келе дусди.

Гьер вэхд гъувот мидуьм туьре,
Бош дошдегор эн шолуми,
Хэлгъгъой гІуьлом бу гуфдире
Гьеммишегъо бирор еки.

МЕПОЙ

Гьер себэхь себэхьмунде,
Пушой мере эйчуь гирде?
Э чумгьой ме тиж медениш,
Нисоху угьо туьре гьимиш.

Ме эри туь дусд нибошум,
Муьгьбет дуьлеш ме никуьшуьм.
Муьгьбет гьер вэхд азад бири,
Э гужевоз нивегири.

Эй туь муьгьбет неде э дуьл,
Негьогъ эйчуь бире билбул.
Э гужевоз бугьо гьисмет
Эри екиш ниёру бэхд.

Кулок-зуьгIбе бисдоруьтгеш,
Верф ве ворущ оморуйтгеш,
ГIэтош муьгьбет сокит нибу.
Эри туьш у дэгIэм нидуь.

Меёр мере туь лап визор,
Негьогъ мепой э зир эн дор.
Хосдей дуьл ме гьисд э дури,
Э дуьл муьгьбет энз дери.

МЕРЕ ХЬЭЗ ОМОРЕ

Мере хьэз оmore денишире,
Раче чигьрет догьгьоймуре.
Электриш ишуьгъ доре.
Чуьн астарай эн зуьм-зуьме.

Мере хьэз оmore денишире
Чуьтам васал, эз гIэрей догъгьо.
Шэх-шэх рихде нуькерегьо,
Вараюсдет эз гуьл доргьо.

Мере хьэз оmore денишире,
Э гешдеки жовонгьоре.
Э жилгъэгьой гIэрей догъгьо,
Шоре муьгъбет пур э дуьлгьо.

ЛОВОЙ ДЕДЕ

Гьетте гъэнет муьхькем бире,
Гьуш хьозури эй паруьсде.
Гьишде лулей эн хуьшдере,
У э дури гъэнет куфде.

Ферзендгьоймуш э гьечунуьт,
Тегьер эн гьуш келе бире.
Эз дедейгьо гуфдиренуьт:
— Хьэлол сох туь э ме шире.

Э рэхь эдем ведарафде,
Небу боши дедей, гъэгьри,
Биё офум рэхь эй хуьшде,
Вэхд рафдей ме изму бири.

Дуьл эн деде гьелбет могъбул,
Гьетте шинре мибу суьфде.
Песде мибу у шоре дуьл,
Балай куке рач фегьм сохде.

Сер мигируь ловогьоре,
Эй ферзенд эри хосде;

— Бура, кук ме, рэхь шорире,
Ватане туь э дуьл дошде.

Фурмуш месох хок хорире,
Э коминжо келе бирей.
Ве гьемчуьн у инсонгьоре
Эз ки, жун ме, эшгъ вегирдей.

Э чуь жигеш бисдориге,
Дан ки туь одомини.
Коми рэхьэш туь рафдиге
Инсоньети хьуьрмет туьни.

НИСЕ МУЬРДЕ

Гирошдуьтгеш омбар салгьо,
Чигьрет эн кук фурмуш нибу.
Те чумгьою хьэрзо гьисдгьо,
Дедей куке гье мигешдуь.

Нидануь гьич дуьл эн деде,
Е мэхьэлиш сокит бире,
Согъ гьуьмуьр, ю, лово хосде,
Огол зере ферзенд юре.

Э хуней кук у лампере,
Дегесунде хомуш мибу.
Когьозлегьой довгоире
Э ён лампе у михуну.

Эз гуниле офдонугьо,
Нивэхизуь, сер тик гирде.
Эри Ватан жуне нуьгьо,
Гьич е вэхдиш нисе муьрде.

Чигърет энугъеммишелуьгъ
Эй хэлгъ Ватан ве эй деде.
Гъем глугъзетлуь ве гъем буьзуьргъ
Едигор ве глэзиз мунде.

О, ОДОМИ

О, одоми, хъэсуьл оморей,
Вокурденге чумгъой туьрей,
Эйчуь эхи бед гирисде?
Биразии туь бирмунде?

Офирей оморей туь эй ники,
Зигъи гуфрей верзирени,
Э азади туь зигъисде,
Вараюни согъ хорирей.

Дануьсденуьм одомигъо
Гъемме е жуьр нисе бирей,
Гъэрд инсони эй бирей хуб,
Негъогъ глугъмуьр несохде пуч.

Инсон хъэсуьл оморей
Гъисди келе бэхдевери,
Эгенер э Ватан хуьшде
У бисдоге верзирени.

Ме хосденуьм эй инсогъо,
Винуьт шорей никей рузгъо,
Согъ глугъмуьрей рач зигъисде,
Невинирей могъбулигъо.

Э СЕР ГЪОВРЕЙ ДЕДЕ

Э сер гъоврей туь поисде,
Эй сес туь ме хъэсрет бире,
Шевиш-рузиш суьгъде деде,
Туьре эдем огол зере.

Эйчуь, дедей, туь зу муьрди
Э сал гIуьмуьр нерасире.
Эйчуь гъечи езугъ гъишди,
Эйки гуюм ме дердмере.

Дерд ферзенде энжэгъ деде,
Дануьсдени вогу сохде.
Оморей эй не вогошде,
Балай туьре дердлуь гъишде.

БУРА РЭХЬ НИК

Дедей куке рэхь сохдеки
Э муьгъбетевоз дениши,
Гъэл дешендуьт э гъэл еки,
Эз дуьл лугъонд «ох» вокоши.

Э пушой дедей гъе у туьтем,
Гуйге у гирошде рузгьо,
Оморут поисдуьт бирден,
Эз чумгьош рихдуьт гIэрсгьо.

Гъечи эзи бисд сал пушо,
Вэхд эн довгIогьо гъисди,
У шуьвере гъечи ебо
Рэхь сохдебу э солдати.

У жогъиле гІэруьсле бу,
Шуьвер э довгІо рафденге;
И кукле э гъужогъ вебу
Дуьшме угъоре дур сохденге.

Э дуьшмеревоз женг берде,
Шуьвер эз довгІо невогошд.
Жун хуьшдере гъурбу сохде
Чуьн дедей Ватане дошд.

Гирошдуьт рузгъо ве салгъо,
Э гІуьлом омо шолуми
Кукле бисдо келе пойгъо
Э и улкей эн хуьроми.

Бэгъдовой бисд сал гирошде
Гъечи кук э жигелей бебе.
Изму шори, эдей рафде
Ватане гъурлугъ эри сохде.

Эри дедей гъечи омо
Гуйге э жигей эн кук ю
Оморе поисд гъеебо
Пуч биригъо шуьвер ю.

Гъе у гъоши, гъе у чумгъо,
Муьгъбетлуьни, мигъровуни,
Гуйге гъе у хэнде ловгъо,
Э ю исэгІэт денишири.

Дуьл эн дедей диеш могъбул
Бисдо э и хэёл дери,
Гуйге домунд у э билбул,
Дуьл ю э лой эн кук вери.

— Чуьни дедей, эйчуь гъечи?—
Э руй деде денишире.
Кук дуьл песо бисдо ечи,
Сер гирд эз у эй пуьрсире.

Лове э хэнде веберде
Дедей гуфди эй несигІэт:
— Бура рэхь ник э жоборде
ГІэзизе лешгер эн совет.

Бебере хуно Ватане
Дор гъеммише ГІэзиз-хуьром,
У шовгІой боворине
Тевесер ги э гуІлом.

ВЭХД ЖОВОНИ

Тегьер богъгьой эн васали,
Гъечу рачи вэхд жовони.
У гьисд васал зиндегуни
Ве биёвгьой эн инсони.

Бош туь жовон хосдей эн дуьл,
Рачи ди туь тегьер эн гуьл.
Ватан эз туь шори соху,
Имид э туь ёгъин бесдуь.

Рэхьгьой ГІумуьр лап омбари,
Угьо эйтуь очмиш бири.
Хубе рэхьэ дан туь вихде,
Э дузе рэхь ёгъин рафде.

Увэхди мофи мозол ве бэхд,
Рузгьош мибу эйтуь хушбэхд.
Мидани туь офде софо.
Ве тэгІрифи э гъэд жофо.

БОВОР СОХДЕНУЪМ

У руз, кейки чум вокурде
Э и дуьньегь дениширем,
Гьемишелуьг дусди беседе,
Инсонгьоре бирор гирдем.
Эз гIэили бовор сохдем,
Э ишму ме, одомигьо.
Дануьсденуьм гьэрхунд бирем
Эй вегирде тербиегьо.
Бовор сохденуьм э усдогьо,
Комигьоки вокурденуьт,
Э шофергьо ве летчикгьо,
Комигьоки э рэхь деруьт.
Бовор сохденуьм э духдиргьо,
Сохденуьтгьо дур гIэзоре.
Э солдатгьой эн серхьэдгьо,
Дошденуьтгьо динжимуре.
Э ишму ме боворинуьм,
Ишмуш э ме бовор сохит.
Эй инсонгьо ме хосденуьм,
Дуь-екире омбар хогьит.

ДУСД

Дусд эри инсон гьисди мелхьэм,
Дусд бугьо инсон никешуь гьэм.
Э дусд бугьо жиге нибоши ёд,
Хуьрметиш унжо мибошу зиёд.

Дусдсуьз парандегьош низенуьт гьич пар,
Бигьил бошут э гьер жиге дусдгьо омбар.
Дусди гьэнет инсони, дусди гIумуьр жуни,
Дусдсуьз гирорутгьо рузгьо эри чуьни.

Дусдире гъувот дим, бироргъо,
Нисд гердо эз гІуьлом дуьшменигъо.
Эри дусдгъо очугъи дергъойму гьер вэхд,
Эри нэхогъгъо гъопугъош гъисдуьт сэхд.

ФУРМУШ НИСЕ СОХДЕ

Э гІуьзет С. Изгияев.

Чуь зу рафди эз кин иму,
Туь имуре гъишди пешму,
Бегем шогъир гъич муьрдени,
У ки хэлгъэ дусд хосдени.

ГІуьмуьр комос эйчуь биё,
Бурав хубгъо эзи дуьньёгъ.
Бегем усдош вир бирени,
Шогъир усдой эн гофини.

Эй шолуми ве эй дусди,
Дестонгъой туь кумег гъисди.
Бегем дусдхогъ фурмуш бире,
У э дуьлгъо гье дебире.

ГІэзизе кук эн хэлгъ бири,
Хэлгъэ туь лап хосдембири.
Бегем хэлгъхогъ, хэлгъэ гъишде,
Мирав эри невогошде.

Э сер лэгІэ мугъум вери,
Э хундеки шоре мэгІни.
Эйчуь биё эз кор пою,
Дуьл мэгІнихун кор не соху.

Нимелитуът у дестонгьо,
Туь нуьвуьсде сер гирдейгьо.
Гене угьо гьич нимуьруът.
Гьеммишелуьг гье мизигьуът.

Нум эн шогьир гьисди одлуь,
Хэлгъ э у нум гьисд имидлуь.
Шогьире хэлгъ гІэзиз дошде,
Гьич вэхд фурмуш нисе сохде.

О, ДОГЬИСТУ!

Тегьер эн гьуш мескен зерем э догъгьо,
Чуьн эй чупон, хунеймунуът ейлогъгьо.
Мелхьэм сине гьисди эвир эн богъгьо,
О, Догъисту, туьни гІэзиз эри ме.

Пар зерумгеш э дургьо, тегьер гьуш,
Э лулейме мивогордум, бире хуш.
Эй ме хоши гьисдуът доргьо ве сенгътуьш.
О, Догъисту, туьни гІэзиз эри ме.

Э ченд зугьун мэгІни хунде пир-жогьил,
Дусди ишу гьисди темиз-жовогьил.
ГІовгьой чешме эдет доре рач руьгъ-руьгъ,
О, Догъисту, туьни гІэзиз эри ме.

Бегем мибу эз туь журу гьич бире?
Гьер куьнж туь эриму гьисди чуьн хуне.
Туь дорени эшгъ мэгІнигьой шогьире,
О, Догъисту, туьни гІэзиз эри ме.

ХОСДЕНУЪМ ТУЪРЕ, ВАТАН

Туъре, Ватан, ме хосденуъм,
Шоре улкей эн азади.
Эдей эй туъ ме хунденуъм,
Мугъумлуъе шоре мэгІни.

Милетгъой туъ лап омбаруът,
Туъре гІэзиз дошденуътгъо.
Дуъ эй еки чуън бироруът,
Екире дусд хосденуътгъо.

Угъо гъемме гъовхоберуът,
Эри дусди ве азади,
Ве гъем гъэлхэнд шолуминуът,
Дур бу гуфре эз хэлгъ беди.

Бигьил зирпой бугу дуъшме,
Туъре ки нис хосдениге,
Ве шолуми эн гІуълеме,
Гъоим ки нис дошдениге.

Сохде туъре диеш гужлуъ,
Э гуъллуъ богъ мичаруним,
Гъисдим хьозур э гъуллугъ туъ,
Туъре гІэзиз деш мидорим.

Хьохмой Ленин, рэхъ бирмунде,
Қоргъоймуре гъувот доре.
Партиейму эдей сохде,
Рэхъберьети гъеммеймуре.

Тозе гІилмгъо иму хунде,
Эшгълуъ жофо кеширением.
Э гІэзизе Ватан хуъшде,
Коммунизма мивокуним.

БЕЙБОФОЕ ЁР

Туь лап рачиш нисдиге,
Энжэгъ туьре хосденуьм.
Суьфде туьре диренге,
Э туь ме бенд бисдоруьм.

Эйчуь, эз ме дур гешде,
Дуьл мере туь сухунди.
Нидануьм ме зигьисде,
Энжэгъ э туь дуьл бенди.

Ини гофгьой эн муьгьбет,
Гуьфдирейгьо туь э ме:
«Мибошим иму гьисмет,
Нидуьм э кес ме дуьле».

Ме бейбофо нибошум,
Туь бейбофе гьисдигеш.
Туьре фурмуш нисохум,
Эн ме не бисдоригеш.

Дегесигеш эшгъ муьгьбет,
Нибошум ме дие бенд.
Гьэгьр сохде ме э гьисмет,
Бирем езугъ, дердименд.

ГІУЪЗЕТТУЪНИ

Нисд екиш куьнд эри бала эз деде,
Четинире деде э рэхъ ю берде,
Эри деде туь дуьлтвьере вокурде,
Эзу омбар, туьре екиш нис хосде.

Деде хъэсуьл овурдени ферзенде,
Хосдени у винуь ники овлоде,
Согъ гІуьмуьр бирени у ловочи,
Эй гІэилгъо гъе хосдени хушбэхди.

Гъич евэхдиш э дедегъо ферзендгъо,
Гъэрд ишуре бегъем тегьер нис доре,
Беге нисдуьт гъеймогъоиш ужуьргъо?
Келе бире, гуш нис гирде дедере?

Эз гоф деде небу поит э дури,
О, балагъой келе деврон хушхьоли,
Сохит уре лап вегирлуь, хъуьрметлуь,
Данит у кор эришмуни гІуьзетлуь.

О, ВАТАНМЕ!

О, Ватанме! Эриме гу
Эйчуь туьре дуьл хосдеге?
Сур нисдиге эйме воку,
Чуьтам э дуьл гуьрдей жиге?

Белкем буьлбуьл руз эн васал,
Хэненуйме э дор вери,
Хундиге у эри Ватан
Мугъомлуье раче мэгІни.

Белкем э ён эн гуфере,
Э хундеки дедей ненуй.
Эри бала у гуфдире:
«Туь эй Ватан веро хушбуй».

Белкем бебе, эз гъул гуьрде,
Гердундеки э сейл мере,

Гьер тарафе у бурмунде
Ве ватане хогъ гуфдире.

Эзуними, гІээзиз Ватан
Ве э дуьлиш муьхькем нуьшди?
Эри эвлод, сэхд гъэдуьрдан,
У эз гьер чиш зиёд гьисди.

СОЙМИШИ

Ме шор бирем туь оморей гуфдире
Эйчуь гьечи зу вогошде, соймиши?
Ёровурди эдем доре дуьл мере,
Дерде зиёд месох гьони, соймиши.

Эйчуь гьишде мере дерд-гъэм кешире,
Шевгьо-рузгьо э фикиргьо пичире,
Гьер гоф туьре чуьн дерд э дуьл вечире,
Негьогъ месох гьисмете дур, соймиши.

Дануьсденуьм муьгьбет гьер вэхд гІэзоби,
Дуьл ме эй туь де нисоху битоби.
Вогошдигеш, ме мигуюм туь ёди.
Де сур мереш э туь нидуьм, соймиши.

ДУЬЛМЕРЕ Э ГОФ ОВУРДИ

МэгІнире э гьечу туь хунди,
Дуьлмереш туь э гоф оворди.
Бируьм ме бейхэбер эз муьгьбет,
Э дуьлмеш пэхьни бу у ниет.

Имугьой офдорем э думит,
(Эй энү мере гІэйб месохит).

Кими вэхд дуьлпесо биренуьм,
Дусде ме зу дире хосденуьм,

Пенжере гьони гьисд вокурде.
Дуьл хосде руй э руй вохурде,
Сес мэгIни омоге эз дури,
Мигуюм севгили омор.

БИЁ, ДУСД, БЕЙХЭБЕР ДЕРЕ ВОКУ

Э ховиш нис гьишде мере динж,
Муьгьбет ю сер мере сохди гиж.
Бурмунде хуьшдере, бири дур,
Э рэхь ю домунди битев жун.

Увэхди офдорум э фикир
Ве сохдум хуьшдере ме селт вир.
Бэгъдовой хушбэхде руз васал
Гирошди имогьой дуз дуь сал.

Чумерэхь, гузетуьм севгиле.
Хосденуьм ме уре эй дире.
Погонгьо э пардуш чаруьсде,
Зу пар зе, эз дургьо паруьсде.

Биё, дусд, бейхэбер дер воку,
Шоре лов, туь э ме дуь гоф гу:
«Васали, чуьн гуьлгьой энуним,
Хушбэхди екире хосденим».

Увэхди ме пэхьни мидорум,
Гирошде дердгьореш нигуюм.
Эжигей энугьо десдей гуьл
Севгили ве дусде ме мидуьм.

НЕНУЙ-НЕНЕМ...

Ненуй, ненуй ненем-ненуй...
Хис, гІэзизе балай деде.
Бош зу келе, веро хушбуй,
Хис туь ширин, чум сэхд сохде.

Шаргьой дерьёгь, беде кулок,
Зуте бошит ишму сокит.
Менглюе шев—астарепок,
Ишмуш гьони гьэреулит.

Парандегьо жив-жив зере,
Эйтуь эдет мэгІни хунде.
Тегьер гьушгьо келе бире,
Туь миварай деш буьлуьндте.

Дедей хосде боши жоборд,
Вини ники биёвтгьоре.
Ини эри дедей мирод:
Винуь хушруй балагьоре.

Ненуй, ненуй, ненем-ненуй...
Хис, гІэзизе балай деде.
Бош зу келе, веро хушбуй,
Хис туь ширин, чум сэхд сохде.

МОЗОЛЛУЕ ДУХДЕР

Духдер догъум, ме кеширем дерд- гІэзоб,
Тегьер эн гьуш э гьэд гьэфес дорем тоб,
Ме лол бируьм, ихдиёрсуьз эй жугьоб,
Пушотегьо гьисмет духдер бу гьечи.

Бебе-деш дерд михундут эришу,
Тозе гІэил духдериге бу пешму,
Эвлод нихунд денилере эришу,
Пушотегьо гъисмет духдер бу гъечи.

Мигуфдируът нис гуьнжуьсде э духдер
Бурав хуну, дананию бу звер.
Мигьишд уре эз кор гІуьлом бейхэбер.
Пушотегьо гъисмет духдер бу гъечи.

Гоф духдере буёгъ нигуьрд келете,
Нидануьсдуът гъэдуьр дусди муьгъбете,
Нивотову соки ишу гъирьете,
Пушотегьо гъисмет духдер бу гъечи.

Мигуиге эри парче бу совдо,
Мифурухдут духдергьоре, мивосдо,
Рази бируът дуьруьжде пул ки мидо,
Пушотегьо гъисмет духдер бу гъечи.

Нипуьрсируът разименди духдере,
Минкин небу винуь ебо доморе,
Огъил буге пул омборте восдоре,
Пушотегьо гъисмет духдер бу гъечи.

Нивинируът екиш чумгьой гІэрсире,
Тегьер лигъоб мигьишд перде кешире,
Мигуиге эдей берде есире,
Пушотегьо гъисмет духдер бу гъечи.

Эй екигьо имбуруз бу гІэруьси:
Гогъ сес гъовол, гогъ сес ошугъ ве сази.
Энжэгъ гІэруьс дердименд бу бирази
Пушотегьо гъисмет духдер бу гъечи.

Согъэ гІуьмуьр э зир кели ве тевер,
Э зир эн муьрс ве серкуши эн шуьвер
Мидомундим лов заруьнжи, жон хэгьер,
Пушотегъо гъисмет духдер бу гъечи.

Темиз бисдо эвр эн гъово селт бирден.
Эз зир эн муьрс хилос бири гъони зен,
Дие нибу лов заруьнжи, дердименд,
Мозоллунни гъисмет духдер э и девр.

Нисд сенигІэт гъони зенгъо не хунде,
Э гьер коргъо гъинорменди бурмуьнде,
Гуьлишоне зиндегуни вокурде,
Мозоллунни гъисмет духдер э и девр.

Тегьер деде шолумире хосдени,
Тегьер духдер дусдире сэхд дошдени,
Тегьер эвлод Ватане у хосдени,
Мозоллунни гъисмет духдер э и девр.

ЭРИ ДЕРБЕНД

Эри туь хунденуьм мэгІнире,
ТэгІрифи доренуьм дусдире.
Туь гъисди, чуьн шегьер, гъэдими,
Эри ме чуьн Ватан гІэили.

Э тегьер эн сенгъгъой садсали,
Тоб дори хэлгъ зурбо четини.
Могъбули ве гІэзоб бу гъисмет,
Нике руз, товуши бу ниет.

Эз вэхд Октябрь иму азадим,
Хубе руз эдее диреним.
Пушоте туь бири шегьер дерд,
Имугъой гуьлуь богъ гъисд Дербенд.

Кучегъо геймишуът, чуьн синбогъ,
Эвир ю темизи, чуьн ейлогъ.
Хэлгъгъош эеки бироруът,
Гъемиге мозолменд, дуьлшорут.

Эри туь хунденуьм мэгІнире,
ТэгІрифи доренуьм дусдире.
Туь гъисди, чуьн шегьер, гъэдими,
Эри ме чуьн Ватан гІэили.

ИМУРЕ ВОИСДЕНИ ШОЛУМИ

Ини метлеб эн хэлгъ иму—
Бугу э гІуьлом шолуми.
Ниет хэёл эн дуьлгъойму
Гъисди шори ве хуьроми.

Ини метлеб эн хэлгъ иму—
Азад ве шор зигъуът хэлгъгъо
Э гІээизе Ватан иму,
Яравуьш дуът раче богъгъо.

Ини метлеб эн хэлгъ иму—
Мозол, ники овурдеи.
Уни гене метлеб иму
Коммунизм вокурдеи.

ГІЭИЛГЪОЙ СОВЕТИ

Хуше рузгъой мозолменди,
Рэхъ хундеи—эгъуьлменди
Дори Октябрь эвлодгъоре,
Балагъой эн Ленинире.

Эз гІэили те келеи,
Эри бире верзирени,
Э туь Ватан ве партия,—
Эн гьеммейму ини войге.

Хуше рузгьо, хосе муьгьбет...
Зиёдтегьош гьисдим гузет.
Мивокуним дигьбон, шегьер...
Метлеб иму мибу бегьем.

ДЕВРМЕ

Ишму, девргьо, ченд гирошдейт,
Эри хэлгьгьо дерд-гъэм гьишдейт.
Оммо деврме эзу девргьо
ТефигІэтлуь гьисди зурбо.

Чуьнки и девр Октябри,
Девр азади, гьовхобери.
Э женг деруьт, гІэреб, индус...
Эй азади э имбуруз.

Тегьер васал—хушбэхдини,
Эй гьер миллет мирод уни.
Ние рихуь гІэрс инсонгьо,
Шори хосде гьемме хэлгьгьо.

О, инсонгьой келе деврме,
Муьхькем дорим шолумире.
Нерихуь хун, небу беда,
Бошим гьэлхэнд эй хушбэхди.

Э МОВЗОЛЕЙ В. И. ЛЕНИН

Мижей чум пур мибисдо гІэрс
Ве жендекиш мофдо э лерз,
Диремунде ме жоборде,
Тегьер хисире, динж дегешде.

Форигъэти у недири,
Чуьнки рэхъбер келе деври.
Эзуні вождь нисе муьрде,
Бесгъунире эй хэлгъ куфде.

Гуйге э кин несигІэтдор
Оморенуьт хэлгъгъо омбор,
Эй вегуьрде меслэхъэти,
Гъовхобергъой эн азади.

Эй ме гъечи оморени
Гуйге хэбер бире гъони
Ве мигую у эз иму:
«Хушбэхд бошит диеш изму».

...Эз зеверсер эн Мовзолей,
Гуйге жесде э ворилей,
Лой-лум эдей хурде чуьшме,
Уш чуьн иму дуьлшор гешде.

НЕСИГІЭТ ДЕДЕ

Дануьсденуьм туь, кук ме, гъисд гІэзизи.
Дедей миё эз эвлод бу сэхд рази.
Игид Ватан кук бисдоге гъисд мозол,
Хурде шириш э туь мибу ниш-хъэлол.

Тейте туьре келе сохде дуьл деде
Михосд лово: невини дерд, довгIo де.
Дан туь гъэдуьр шолумире имбуруз,
Хэлгъгъо дие небу дердлуь, серегъуз.

Э гIуьмуьр туь бисди зиёд расирей.
Руй бебере туь, гIэилме, недирей.
Согъ могошдге мидо туьре несигIэт.
Дсдей норе эри туь рэхъ исэгIэт.

Тегьер дедей, ширдор бала Ватани.
Гъич вэхд эзу журо бире нидани.
У гьем гъувот, гъеми эшгъи эй игид.
Э гьер женггъо э Ватан бош туь имид.

Дануьсденуьм туь, кук ме, гъисд гIэзизи.
Дедей миё эз эвлод бу сэхд рази.
Игид Ватан кук бисдоге гъисд мозол.
Хурде шириш э туь мибу ниш-хъэлол.

ТЭГІРИФИ ДЕВР

Рэхъ вокурдет э эвр гъово,
Жевлон зере рузгъо-шегъо.
Астарагъой ковре асму,
Тегьер гъунши бирет изму.

Гъэнетсуьзе гъуш пулати,
Жофой желде хэлгъ Совети,
Э эл гIуьлом нишон бурмунд
Ве э космос рэхъэ вокурд.

ГIэил ве пир, гъозор милет,
Гъемме хэлгъгъо тэгIриф дорет

Кук партией эн Ленине,
Игид хэлгъи—Гагарине.

Космонавтгъо—тэгІрифи девр,
Игидгъойму меравт звер.
Миёв у руз э Венера,
Инсон мерав э угІэре.

ЭШГЪ ЭН МУЪГЪБЕТ

Эдей сухде э дуъл гІэтош,
Нисе бире дие ёвош.
Уре муъгъбет дегесунди.
Э и хьолиш у расунди.

Учмиш бире, тегьер серсон,
Вир бирени сабуър инсон.
Э сер догъгъо, е э дере
Эдем жесде, гъэнет зере.

Расде дусди—уни муъгъбет.
Небисдогеш белкем гъисмет,
Энжэгъ бесде, сэхде имид
Ве женг беруь, тегьер игид.

ТУЪРЕ ДИРЕНГЕ

Битмишигъо согъ зимисду
Герме рузе гузет сохде.
Эз еки дур бирейим изму,
Туъре дире дуъл ме хосде.

Миёв у руз герми-хуъром,
Битмишигъо хъэз мисохут.

Мереш мирод гъисд э гІуълom,
Дуългъой дусди зу вохурут.

Дириритге: боромей гуъл
Суьфде бире гІожиз, сергъуз.
У гІэйбе-гІэйб, эз гъэд энгуъл,
Велг лов сохде, бирени дуз.

Тегьер гуъл богъ, э шоре руз,
Руе еки вохурденге.
Нипоюм ме гъич серегъуз,
Туьре дуълшор ме диренге.

ДУСДЕ ДИРЕ, ДУЪЛ МИВЕРОВ

Сер эн шев бу, веромо менг.
Сине эй дуъл гуйге бу тенг.
Астарагъош мидорут шевгъ.
ТэгІди мисохд дуъл ме энжэгъ.

У тэгІдиреш гъисди войге,
Эзу хэбер нибу менге.
Сэхд гузетуьм, дусд ме миёв.
Уре DIRE дуъл ме меров.

...Гирошдетгеш саллгъо омбор,
Угъош, тегьер эн рэхъгирор,
Эз дусди дуъл бейхэберуьт
Ве тегьер менг, чуьн шогъидуьт.

О, ДЕДЕЙ

О, дедей, тегьер суьрх э пембе.
Э гьечу мидошди ферзенде.
Кеме шев туь ховсуьз не мундей,
Те себэхь ненуйгьо туь хундей.

О, дедей, бири вэхд четини,
Э хуьшде хорундей хьижрони.
Имуре не гьишдей туь гисне.
Мидошди э герми эн сине.

О, дедей, серлеш дорд мидоге,
Э хьэлов нечогьи миофдоге,
Хуьшдере э гьер ло мизери,
Чоресох баларе миверзири.

«О, дедей!»—кимигьо гуфдире,
Э дуьл ю е гоф-чи оmore.
Лап омбор гешденуьт дедере,
Вохурде, бэхш сохут дердгьоре.

О, дедей, ченд эвлод туь гьишдей,
Гьеммере э е чум туь дошдей.
Песг эйчуь балагьо имбуруз,
Кимигьо э шир туь нисдуьт дуз?..

ГІЭЗИЗЕ ХОРИМЕ

Хорире—ме Ватан хунденуьм.
Хорире, чуьн деде, хосденуьм.
Хорире сохденим рач геймиш,
Э тегьер эн гІэруьс безетмиш.

Хорини эриму берекет.
Хорини шогъид девр ве муьгъбет.
Имуре у хьэсуьл овурди,
Хьисобсуьз инсонгьош суьперди.

О, хори, гъувот туь зурбои.
О, хори, гъуьмуьр туь омбори.
Хосденуьм ек бошим э гъувот,
Гъуьмуьриш дураз бу эн эвлод.

Инсонгьо, хоятгьо ободи,
Нигъилуьт э гъьлом бу беда,
Яралуь бу хори эз бомбгьо,
Пуч бошут шегъергьо ве хэлгъгьо.

ЗИМИСДУ НЕ ВАСАЛ

Зимисду, сэхд гъэгър вечире,
Бесдебу рэхь эн васале.
Тегъер бурме тик пичире,
Вэхуьшдебу кулок-зуьгъбе.

Хьуьрш зимисду кем-кем поисд,
Зуьгъбей кулок хомуш бисдо.
Хьэл бисдо верф, хиникиш нисд.
Асму очугъ, вокурд офдо.

Эжигей верф гуьлгъой доргьо
Сипре ранге гъобул сохдут.
Беде дуьлгъо бирегоргьо
Э зимисду ухшешинуьт.

ДУХДИР—ДУСДМЕ

Тегьер гузги, палаше глов,
Чуьтам сое бурмундеге,
Оморембу гьер шев э хов,
Чигьрет эн ёр э пушойме.

Шеш сал туьре гузет сохдем.
Вогошдей туь гьони, духдер,
Ниет дусди э дуьл дошдем,
Туьре эз ме нисди хэбер.

СенигІэттуь духдирины,
Эй нечогьгьо сохде чоре,
Чуьтам очугь гуюм гьони,
Э дуьл дегьо войгей мере.

Эй оmore ме э кинтуь,
Де вогьнейге нисди мере.
Ме жовонуьм ве гьем жонлуь,
Эй дуьл дусди сох туь чоре.

НИБУ ЖИГЕ

Туь эз куче гирошденге
Вохурдени дусдиш, дуьшмеш.
Дуьл ишуре туь нивини,
«Руз эхэйрбу»—ёгьин туь дн.

Эге гурунд туь хуьшдере
Э пушой эл негирдиге,
Кем нисохи хьуьрмет туьре.
Дананменди бирмундиге,
Михою эл гьер вэхд туьре.

Хубгьо гьер вэхд хуби гешде,
У хьюьрмете звер сохде,
Бедихогьгьо гье пес мунде,
Нирасуьт э метлеб хуьшде.
Эй энугьо э гъэд жерге
Гьич евэхдиш нибу жиге.

ПЕШМУНИ

Э гІэили недан бируьм,
Э гъэвл гІуьлом недебируьм
Ве э гъэдуьр бебе-деде
Недебируьм увэхд гьеле.

Оммо угьо шев те себэхь
Эри эвлод бируьт чумрэхь.
Шевгьо ховсуьз кем нимундут,
Хэсде бире эз дерд-думут.

Имугьойле келе бирем,
Э метлебгьош ме расирем.
Кеширенуьм ме пешмуни,
Эйчуь нисдуьм гІэил гьони,

Бошум кумег бебе-деде,
Звер гуьруьм ме хьюьрмете?
Эжит ишму, бебе-деде,
Вогордунум гъэрд эвлоде!?

ШОРИ ОДОМ

(Юмореска)

Сэхд бедхьол бу зен эн Одом,
Бердуът уре зу э «роддом».
Одом сер гуьрд хьозурире,
Куке мило сохдеире.
Шори юре небу гъэдер,
Килэхь Одом верафд звер.
Тозе кифлет, тозе кукле.
Гъэрол нигуьрд у э хуне.
Келе десдей гуьл восдоре,
Такси э зир у доноре,
Зури омо раси Одом
Э ён гъопуй эни роддом.
Хэгьергили эн зен Одом,
Духдер гъунши, бу э роддом,
Вохурде, сохд пушогири:
— Мере туь ди бошорен.
— Зу бош ебо гу эри ме
Духдер бири, ненго кукле?
— ТефигІэти инжо чуьни?
Бебе доро! Духдер бири.
Офдо гуьлгьо эз дес эну,
Бисдо Одом келе пешму,
Гоф не офд ю чуь гуюге:
— Миёри туь киш гьисдиге!..
Екем рафде, вогошд гене.
«Тэхьно нирам ме э хуне,
Миберуьм зен не духдере,
Гьеле мибу кук имуре».

ШЕКУЪЛ БЕБЕ

Мигъревуне чумгъой деде
Эз сер те пой эн кук хуьшде,
Денишире хуб фегъм сохде,
Гуйге дири уре суьфде.

Э дэгъдэгъэй эн жейлеи,
Э пушой ю оморени,
Чуьтам шуьвер гІэилире
Чуьл екуьм сал фуьрсориге.

Деде-хэгъер, ширине ёр
Еси бируьт, чумгъошуш тор.
Гуйге думон шиширебу,
Ковре асму веде небу.

Э дуьл гьемме дебу шивен.
Эн ки бу кук, эн ки шуьвер.
Гъэл мигуьрдут, моч мисохдут:
«Шор вогордош!»—мигуфдурут.

Домор биреш е сал небу,
Гъич эвлоче не диребу.
У сал бири кук эз деде,
Недири у гъужогъ бебе.

Тегъер чендгъо, э келе женг
Дуьшменгъоре дори у мерг.
Э гъэд гІэтош уш домунди,
Эри Ватан хун рихунди.

Бисд сал гІуьмуьр жовонире
У бэхшири кук хуьшдере.
Келе сохде веровунди,
Гъич хъижрони не бурмунди.

— Эйчуь бирей гъэргъ туь, дедей?
Бегем мере суьфде дирей?
Гъэрд эвлоди эри рафде,
Гъэлхэнд Ватан эй поисде.

Дуьл эн деде бисдо гурунд,
Похли-похли у гІэрс рихунд.
Кук диренге хьол дедере,
Сер гуьрдени эй дуьл доре.

— Мегирис туь, гьирке месох.
ШовгІой мере туь гьобул сох:
Верзирени э жофой туь
Миведиром, бош имидлуь.

— Ме сохденуьм э туь бовор.
Дуьл дедере сохош туь шор!
Бура гІэзиз, шекуьл бебе!
Туьни эзуш жовон гьеле.

Войгей деде энжэгъ уни:
Э и гІуьлом шолуми.
Чуьн туьнигьо, гІэзиз деде,
Нике рузгьо винуьт гене.

ВОЙГЕИ ДУЬЛ

Войгегьо, войгегьо, ишмунит хьисобсуьз:
Хосденуьм асмуре ме винуьм думонсуьз,
Чуьшмере ве менге эеки бэхьс гуьрде,
ГІуьломе оводу э гьер ло вокурде.
Э пушой дерьёгьгьо белкем ме дугъ гІовуьм,
Э тегьер е чуькле астарей асмунуьм,
Э гъэриш эл гІуьлом мереш гьисд войгей
дуьл:
Хосденуьм омборте веровгу гъуьзуьргуьл.

ХЭГЬЕР

Э чодур пичире, мигуърди туь ешмэгъ.
Сифетиш пэхъни бу, ве́ди бу́ чум энжэгъ.
Муьгъбет дуьл духдери, э гъечу бу пэхъни,
Э гIэрей инсонгъо—инсон нисд зен егIни.
Дохьоргъо ве догъгъо чуьтам лол бируьтге,
Зенгъош ки ужире энжэгъ бэхд диретге,
Палаше гIэрс зенгъо пур мисохд чойгъоре,
Пэхъники мигешдуьт эй дердгъо чорере.
Чуьтаме дуьл иму несоху шорире?
Чуьтаме эшгъ небу, эй хунде шогъире?
Э гъэриш син-богъи гуьзеле улкейму,
Э тегьер буьлдуьрчин, хунденуьм ме изму.
Ни бесдуьт, ни духут де лэгIэй шогъире.
Пэхъники ни дуьздуьт духдергъой догъире.
Бегем гъич муьгъбете дуьздире мидануьт?
Муьгъбете эз гъэд дуьл ве́кенде нидануьт.
Имуьгой, жон хэгьер, сохденуьм ме шорн.
Туь гъисди ударник, ме гъисдуьм зен-шогъир.
Имуре войгеи, у войге нисд пэхъни:
Хушбэхде рузгъойму пур бугу сес мэгIни.

ЭРИ ХОЛИБОФГЪО

Назуьшменде духдер догъи
Э ловгъой ю хэнде вери,
Э жофо ю лап эшгълуьни,
Эдей бофде раче холи.

Э товуше цех фабрики
Кор сухденуьт э бэхъс еки,
Риз эн русму у гешдени
Э раче гуьл чаруьсде́ни.

Жофогьошу гӀуьзетлуьни,
Эрклуигьой эн Ватани,
Энтигьэгьой эн Догьисту
Э согь гӀуьлом гьисд вегирлуь.

ТэгӀрифменде духдер догьи
Чуьн хоненде холи бофди,
Ленин-бебе унжо вери,
Э иловле гуьлгьо пури.

Десд-десде у гуьлгьоре.
Гуйге эдей гье фирсоре,
Э гьер куьнж келе хори,
Бу гуфдире гуьлишони.

ГІЭТЛУЬЙ ДЕВР ИМУ

Э гӀу.зет зенгьо.

Э догьгьойму небу гӀэдот,
Зенгьо эз мерд жоборд бошут,
Вожей гӀэсбе, тегьер гӀэтлуь,
Э дес гуьрде, зонгу зенуьт.

Мисохдут гӀэйб ве биёбур:
«Зен эз мейду биё бу дур».
Э кул гӀэсб нэгӀ, э кул эн хэр
ГӀэруьс беднум мегошд, хэгьер.

Имугьойле диренуьм ме.
Зенгьо азад бирет гьемме.
ГӀэсб пулати ве гъуш гьово,
Э дес зенгьо деруьт угьо.

Эдей жесде, эдей жесде,
Тегьер эн гъуш зу паруьсде,
Пура машин, гуйге пари,
Эдей берде юк э дури.

Надуьшменде дес эн зени,
Руль машине муьхькем гуьрде,
Коммунизма эй вокурде,
Гьер жире юк эдей берде.

ИГИДГЬОЙ ЖОФО

Гаганова нишон бурмунд,
Рафде э пес мунде десде.
Бугеш коргьой десде гурунд,
Сер гуьрд уреш пушо берде.

Гьинор эни зен совети,
Венгесд э дуьл миллионгьо эшгъ,
Эн тозе девр у чигьрети.
Э биёвгьо дорени шевгъ.

Изму э гьер куьнж эн улке
Миофи туь уре хуно.
Поисденуьт э е жерге
Желде кукгьо ве духдергьо.

Кумег бире дуь эеки,
Угьо берде коре пушо,
Эй энугьо гьонун-ники
Гьисди гьони игид жофо.

Э догъистуш е ченд садгьо,
Тегьер желде Гаганова:
Авар, лезги, даргин, татгьо,
Кор сохденуьт тозе жире.

Войгей иму гьисд шолуми,
Шорте рузгьо овурдеи.
Войгей иму гене уни:
Девр коммунизм вокурдеи.

ЧУЪ ГЬИШДЕЙ?

Эдет рафденуът рузгьо
Непоисде пушово,
Дениш гьери туъ тигъэт,
Чуъ офдори э гьисмет?

Мибу ужуър зигьисде
Ве рафде гьич небире,
Чуъни дие мэгІэно
Эн зигьисдей инсонгьо.

Омонети, нишоне
Эге селт туъ негьишдей,
Увэхди нум инсоне
Э негьогьи гердундей.

БОШ КУМЕК

Тогь гьеминуът, гогь хьуършлуъ
Пире Қаспий, шаргьой туъ.
Дуъл шогьире эшгъ доре,
Угьо зенде мугъуме.

Бисдоригеш лап гьемин,
Небу бурай э хифлет,
Бош гьэреул ве кумек
Эри динжи вилеет.

Бигьил гьер вэхл шаргьой туь
Зендуьт раче мугъумгьо,
Бисдоруьтгеш лап хьуьршлуь
Бошут кумек инсонгьо.

ВОХУРДЕИ

Тегьер доргьо, васал биренге,
Вогошд дуьл ме туьре диренге.
Туь сере гъуз гирде гирошди,
Гирошде салгьо мидуьт шогьоди.

Муйгьой сер туь бирет чуьн нуьгьре,
Салгьой г'уьмуьр омбар не бире,
Муьгьбет туьре дори кесгьоре,
Эз кес межу гьич тэхсире.

Дусдгьо ниё бу гьич вэхд жейле,
Дебисдогеш рагъиб э г'эре.
Муьгьбете гьич нибу фурмунде,
Мугьбет э дуьл жиге вегирде.

Дошдем э дуьл ме у дусдире,
Чуьн раче гуьл э дор пажире.
Бирейгеш туь, ёр ме, бейбофо
Туьре дире, дуьл ме шор бисдо.

ЭРИ ДЕДЕГЬО

О, дедей, сие партал вокурде,
Согъ гІуьмуьр эй кук ес гирде.
ГІэилле гьисдики хосдей ловере,
Туь келе бире, винош шорире.

Кук келе бисдо, сер гуьрд довгІо—
Кукгьой Ватан рафденуьт э гьовхо.
Умогьой дуьшмене бу келе войге,
Дир не сохде, хэлгъэ куьшде.

Дие гьичиш мегердо у рузгьо,
Меевгу беди эри хэлгъгьо.
Кукгьоре фуьрсоре э довгІо.
Чумерэхь мемуно дедегьо.

Эри кук хьэсроти бире, деде
Мипуьрси, сироте вегуьрде:
«Эже мундей ингъэде мэхьэл,
Бегем туьре эз ме нисд хэбер».

Варасд довгІо, азад бисдо хэлгъгьо,
Вогошд э хуне согъ мундегоргьо.
Эн омбаргьо не омо эвлодгьо,
Гьэл негуьрдуйт дедере кукгьо.

Эз умогьой салгьо омбар рафдет,
ГІэрс чумгьой дедегьо хуьш
небирет.

Туь, дерде ох э дуьл кешире,
Шевгьо те себэхь нисе хисире.

Гьисдуйт гьелеш ужуьр инсонгьо,
Эдет хосденуьт гьониш бедигьо.

Небирет гъеле угъо рази,
Нолей ферзендгъо э гъово варафди.

Ме хосденуым думонсуыз гъоворе,
Чуьшмере гъемише товуш дире,
Хэлгъгъой эн гIуьлом еки бире.
Сэхд, гъэлхэнд дусдире дошде.

МЕ НЕ МУЪРДЕМ

Жуьз зерени куьгьне яра,
Нимешевиш хэбер сохде.
Гирошдетгеш омбар салгьо,
Мигуиге эдем сухде.

Танк эз гІэтош луьп зеренге,
Ме умогьой нетерсируьм.
Автомате э дес гирде,
Эз гъэд эн танк вадарафдуьм.

Элов гІэтош гужлуь бире,
Гъуьж дорембу пусд жендеке,
Дорд дореи э гуш небу,
Метлеб энжэгъ бесгъуни бу.

Дуьшмегье лап омбар бируьт,
Хьовиргьойме жуне норуйт.
Хори-гьово эдей сухде,
Дуьшме эдей тупгьо шенде.

Меш офдорум сэхд яралуь,
Эдем сохде чуме-чару.
Сипре хэлет нисди веи,
Бугьозмеш лап зери хуьшги.

Чуь бисдоге недануьсдуьм,
Сер гиж хурде, суьсд бисдорум.
Ме э хуьшде диromоре,
Вокурденге чумгьой мере,
Денишируьм э иловле
Ве винируьм духдиргьоре.
Э гушме дарафд гофгьо,
Гуфди еки эз духдиргьо:

«Сифет эни омбар сухди,
Чуьтам эхи ветовусди?!»
Ярагьойме омбар бируьт,
Зэхьмет мере дорембируьт.

Воисдембу зу соф бошум,
Гене э гьовхо deboшум.
Рузгьо, мегьгьо гирошденге,
Зэхмгьо сер гирд эй хуб бире.

Дуьлиш эдей тэгIди сохде,
Гьэгьре эри ведешенде.
Оммо довгIo лап гужлуь бу,
Дуьшме пушо оморембу.

Армиейму, тегьер гьэле,
Дошдуьт гIэзизе Маскове.
Бируьм эз хуьшде бирази,
Э госпиталь демундеи:

«Эйчуь нисдуьм ме унжиге,
Дуьшменгьоре эй венжире».
Мере хьэрзо нис доренуьт,
«Гьеле зуни,—гуфдиренуьт

— Бигьил соф бу селт ярагьо,
Увэхд мирай туыш э довгӀо».
Гене хоригьой Маскови,
Лешгергьойму инжо гуърди.

Хьозуруът эй бесгъун доре,
Селт нисд сохде дуьшменгьоре.
Гене э танк ме венуьшде,
Э сер дуьшме эдейм рафде.

Оммо довгӀо лап бед юни,
Э у гӀэжел омбар дери.
Танк иму бед луьп зеренге,
Гьерсейму селт суьсд биренге,
Эз гъэд эн танк ведешендуът,
Селт муърдегьо хьисоб сохдуът.

Э командир хэбер раси,
Гьерсе муърди нефессуьзи.

Командириш когъоз нуьвуьсд,
Э кифлетме хэбер расун:
«Тегьер игид, гъовхо берди,
Эри Ватан жуне нори».

Оммо э сохдеки гъовре,
Солдат дири зиндеюм ме,
Нефес аста вероморе,
Гьич мэгӀлуймиш нисе бире.

Зу огол зе санитаре,
Эй соф сохде бердуът гене.
Песде гене гъовхо сохдум,
Дуз те Берлин ме расируьм.

Бесгъун дорим дуьшменгьоре,
Азад сохдим согъ гӀуьломе.

Омо шоре руз хилоси,
Келе мигIид эн Бесгъуни.

Кемиш буге согъ мундегъо,
Вогошденуът э кифлетгъо.
Меш, чемодан э дес гирде,
Э ён хуне оморенге,
Дуъл сэхд эдей гурп-гурп сохде.

Куфдум дер эн хунере ме,
Вокурд дере пире бебе.
«Руз эхэйрбу»,—уре дорум,
Мугум гъери: «Гене винуъм,
Чуь мигую бебе э ме,
Чуьтам шори мисохуге?!»

Деберд мере, теклиф сохде,
Денишири, мэхьтел мунде.
Песде пуърси эзжеюмге,
Согъ гъисдиге бебе-деде.

Жугъоб дорум: «Угъо согъут,
Оммо э ме гузет нисдуът.
Хъисоб сохдет муърде мере.
Э гъэд довгIо жуне норе».

Пире дедеш диromоре,
«Руз эхэйрбу»—до у мере.
Песде мугу, ох кешире:
«Кук имуш э довгIо рафди.
Танкист бире, гъовхо берди,
Муърди гуфре хэбер омо,
Омбар тигъи сохдим гIэрсгъо...»
Чумгъой эн зен гIов-гIови бу,
Тоб эй доре муьгълет небу.

Гыич хэберсуыз эз чумгьойме
Гјэрсгьо сер гирд тигьи бире.
Мугум: «Бебе ве дедейме,
Согъум эхи, немуърдем ме.
Ишму мере нешинохдит,
Гьери тигъэтлуь денишит».

Бебе мэхьтел бири мунде,
Гоф гуфдире нис дануьсде.

Песде деде тиж дениши,
Гъэл дешенде, чумгьо гјэрси,
Моч сохд локогьой эн сифете.
Эз ярагьо мундетгьоре.

Гьирке сохде, гуфди асде:
«Чуьтам эхи шинохум ме,
Эжи хэндей эн ловгьой туь,
Раче сифет гјэили туь?..»

Увэхд бебеш гъэл гирд мере,
Гјэрсгьой энущ шушд сифете.
Оммо изму гурунд небу,
Угьо гјэрсгьой эн шори бу.

Гъулум-гъунши кура бисдо,
«Хош омори» сохд дигьигьо.
Шориш буге дуьлгьой ишу,
Кемиш небу могьбулишу.

Эз согъэ дигь гјэилиме
Вогошдем е тэхьноле ме,
Угьониге жуне норет,
Эз гъэд элов невогошдет.

Измү омбар вэхдгьо рафди.
Муйгьой сермеш бирет сипи,
Невегьойме э солдати,
Гъэлхэнд Ватан сэхд поисди.

Оммо дусдгьо воисдени
Гьич вэхд довго небирей.
Гьич дедейгьо негирисуьт,
Беде хэбер невегируьт.

Невинуьт гьич кукгьошуре
Сифетгьо селт дегиш бире,
Дануьт шинохде кукгьоре,
Бебе-деде, дуьлшор бире.

ДУХДЕР ДУЪ БЕБЕ

Э гуьзет 60 сали комсомол.

I

Нуьвуьсденуьм ме дестоне
Эри Мозол—духдер тати,
Кумек бире эй хэлгъ хуьшде,
Гьинорменди у бирмунди.

Гуьзеле мегъ, э мегъ гьоми,
Емуьшдоргъо геймиш гьисди,
Онгурбогъгъо савзе мохбер,
Дуьл инсоне сохдембу шор.

Жофекеше фэхълей колхоз
Э хьэвесевоз коре мисохд,
Эй вегирде буле бегьер,
Зиндегуни варав звер.

Лап мозолменд бу жовонгъо.
Шоре мэгІни хунде угъо,
Рафдембируьт десде-десде,
Эз кучегъо эри гешде.

Э булутгъо пичи гьово,
Э дерд офдо гьемме хэлгъгъо.
Фашист, немецгъо—довгІохогъгъо,
Э сер Ватан гьов кенд омо.

Рафденуът жовонгъо э довгЮ,
Жейле бисдо соймишгъо.
У рузгъо гъич эз ёр нирав,
Игидгъо э торих мерав.

Гэдимие шегьер Дербенд,
Кукгъой юре э женг фуърсо.
Нисд бу гуфре беде дуьшмен,
Азад зигъуът гъеме хэлгъгъо.

Жофокешгъой шегьер Дербенд
Деш хъэвеслуь коре сохдуът,
Эй гІэззигъо бире кумек,
Дуьшменгъоре зу бесгъун дуът.

Э гурунде беде рузгъо
Э пушо бу комсомолгъо,
Расде шовгЮ угъо доре,
Борж мибердуът э гьер жиге.

Э жергегъой комсомолгъо
Дебу духдер—нум ю Мозол.
Бебей энугъо рафд э гъовхо
Э суьфдеи рузгъой довгЮ.

Гъе эз у руз тегьер жоборд,
Сер гирд жофо кеши Мозол.
У комсомол Ленини бу,
Э пушой эл шовгЮлуь бу.

Медсестра э госпиталь,
Э яралуьгъо тегьер хэгьер,
Шев те себэхъ не хисире,
Сохдембу у кумекире.

Некешуьтгу угьо зэхьмет,
Зу соф бире, буравт э женг.
Бигьил куьнд бу руз бесгъуни,
Дуьшмен Ватан нисд бирей.

II

Мозол эз кор вогошдеки,
Пушоре гирд дусд школен,
Хунденбугьо э уревоз.
Э е школе эз зуреvoz.

— Мозол, туьре эдем гешде,
Эй винире пушой рафде,
Эдем рафде ме э довго,
Кумек бире эй бебегьо,
Дуьшменгьоре эй нисд сохде,
Шолумире эй овурде.

Гоф Яшкере гьетте шинре,
Сифет Мозол зерди зере.
Дуьл ю варафд-фураморе
Гуфди, дусде у дуьл доре.

— У мердини, э женг рафде,
Дуьшменгьоре эй нисд сохде.

Песде Яшке сер тик гирде,
Гуфди метлеб дуьл хуьшдере.
— Минет мени, дениш э ме,
Туьни вихде соймиши ме.

Гоф ди мере пушой рафде,
Э гьер рэхьгьо инсон рафде,
Эгер небуриге глов эз бендгьо,
Мирасуьт э мирод муьгьбетлуьгьо.

— Бура, рэхь ник, шор биёвош,—
Гуфди Мозол, дир не сохде,
— Бисдоримге гъисмет еки
Миёв эйму рузгьой ники.

— Бебейму гъисд э довго,—
Мугу Яшке, минет сохде,
— Дедейму мунди тэхьно,
Э хунейму де кес неде,
Хосденуьм эз туь, Мозол, дусд ме,
ГӀэре-бир сер кеш э дедейме.

—Яшке, дусд ме, бовор сох туь,
Тегьер ферзенд эй дедешму,
Ме мибошум, олхоин бош,
Бесгъун доре, зу вогошдош.

III

Чуьлдуймуьн сал, гъизгъин довго.
Миоморут эшелонгьо,
Э Дербенд яралуьгьо
Лап пур бируьт госпитальгьо.

Мозол шевгьо нэхисире,
Невомунде кор сохдембу.
Бесдембу у ярагьоре,
Оммо эз дуьл гирисдембу.

Эз же омо и бедигьо
Э сер келе ве жовонгьо.
У кор мисохд гуьм-гуьм сохде,
Эй сук сохде дорд яраре.

Е яралуь себэхьмунде
Огол зере глов хосдени,

Сер энуре тик вегирде,
Мозол гIове декирдени.

Согъ сифет ю бу пичире
Э верфлуье сипре жоне,
Энжэгъ ловгьо веде бируът,
Тегьер тешне гIов фубердуът.

Диеш дердлуь Мозол бисдо,
Дигълей эн гIэрс эз чум офдо,
Генеш у дуьл хуышдере до,
Эй яралуь кумек бисдо.

Хэйли рузгьо гирошдени.
У яралуь сер гирдени,
Евош-евош эй бире соф,
Дуьл.эн Мозол бирени шор.

Яралуь чум вокурденге,
Э сифет Мозол сэхд дениши,
Эз зуревоз мигуиге
У Мозоле шинохдени.

Сер гирд э ёр эй овурде
Эже дири у Мозоле.

Бирден э ёр эну омо,
У гурунде беде гъовхо,
Келе женг гирошдигьо,
Дусд ю жуне норевугьо.

IV

Увэхди дуьшме гужлуь бу,
Гье шишире оморембу,

Сухундембу хунегьоре,
Пуч сохдембу инсонгьоре.

Эй Таганрог келе гьовхо,
Лап хунлую гирошдебу,
Ферзендгьой эн ченд миллетгьо,
Тегьер эн мерд женг бердембу.

Дусде хьовир эн Николай,
Нисон—ферзенд Догъистони,
Эе жерге гьовхо берди,
Дуь согъэ сал бирор бири.

Э Таганрог женг бу келе,
Беде яралуь Нисон бисдо,
Коле уре гьужогъ зере,
Зу ведеберд эз гъэд гьовхо.

Увэхд Нисон суьсд гьолок бу,
Эй гоф сохде муьгълет небу,
Э гьултугъ у десе доно,
Сирот вегирд э Коле до.

Энжэгъ дуь гоф увэхд гуфди;
«Шегьер Дербенд э Догъисту...»
Коле уре дуз вараси,
Шовгъо доре дусде, мугу:

«Олхоин бош, гъэзизе дусд,
Согъ мундумге, ёгъин мирам,
Эз жун меш уре дуьруьсд;
Тегьер бебе ме мидорум».

Коле дусде гьовре сохде,
Э гьоврей эн бирори,
Дарафд э женг эй борж берде,
Гъэгър хун эн дусд э дуьл дери.

Нетерсире у эз гІәжел,
Телеф мисохд дуьшменгьоре,
Э лап беде жигей эн женг,
Дешендембу у хуьшдере.

У руз угьо сэхд поисде.
Таганроге гьэлхэнд дошдуьт,
Энжэгъ буйругъ оморенге,
Песо угьо вогошденуьт.

Немцгьо гьеле гуьжлуь бируьт,
Те Кавказиш расиренуьт,
Оммо Коле у сироте
Э гьултугъ ю гІазиз дошде.

ГІәре-гІәре вегирдембу,
Тимор сохде, гирисдембу
Э ёр дусде у овурде,
Эй ю гІәрсгьо рихундембу.

Э хоригьой догъгьой Кавказ,
Э беде женг дери е дес
Коле бисдо сэхд яралуь.
Эз хуьшде уре хэбер небу.

Э госпиталь, шегьер Дербенд,
У э хуьшде дироморе,
Вохурд э ю куьнде чигьрет.
Гье у туьтем огол зере,
Эз сестра пуьрсирени,
Мундиге согъ когъозгьой ю,
Зури овурде гьишдени,
Тигъэт вини сироте у.

Коле увэхд ёгъин дануьсд,
Нисон бебей эн Мозоли.

Дуъл ю бисдо диеш гурунд,
Эз чумгьош гІэрс бисдо тигьи.

Оммо фикир, дерд дуъл юре,
Недануьсд очмиш сохде.
Воисд уре зу соф бире,
Гъэгр хун дусде ведешенде.

МагІлуьмсуз вэхд пушо рафде,
Сер гирд Коле эй соф бире,
ГІэре-гІэре у вэхуьшде,
Минуьшд э сер эн пенжере.

Гьетте Мозол диоморе,
У мибисдо диеш гъэмлуй,
Э дуъл дегьо фикиргьоре,
Воисдембу очмиш соху.

Оммо гъичиш не гуфдире,
Мигуфди у э дуъл хуьшде:
«Беге мибу и чумгьоре,
Рэхьм не берде, гІэрслу сохде».

Не дануьсде бигьил зигьуй,
Чумгьо эз гІэрс тар небошу,
Раче жейрон эн догьире,
ГІовуни эй гъэмлуй сохде.

Е руз Мозол э кор омо,
Гъэмлуй бируьт эну чумгьо,
Веди бу, ки уре дерд бу,
Сифет эну бу фикирлуй.

Коле пуьрси эзу зури,
Эйчуь гъечи у. гъэмлуйни,

«Лейлей Коле, ченде гуюм,
Ме э кифлет е тэхьюом.

Э дуъл ме ченд дердгьо дери,
Одохлуй ме э довгюи,
Вегирдем ди когъоз эз у,
Бири гуфре сэхд яралуь».

Эз чум ю гIэрс тигьи бире,
Зиёд сохде Мозол гуфди:
«Дие бебеш нисди мере
Э женг довгю уш ки муьрди».

Инжо лерзи жендек Коле
Ве пуьрси у дир не сохде:

«Чуьтам муьрди эн туь бебе,
Эз же эхи туь дануьсде?»

«Омори когъоз пуч бирей,
МагIлуймсуьзи, гьовреш нисди»

Де тоб недо инжо Коле,
Вегирд эз гьултугъ сироте.

Дениши у э сиротиш,
Э гIэрсгьой чумгьой эн Мозолиш,
Эз чумгьой мерд тэхьле гIэрсгьо,
Э инжиге тигьи бисдо.

До э духдер у сироте,
Ихдилот сохд гьозиере:

«Тегьер игид Нисон дусд ме,
Э гьэд гьовхо нори жуне
Э Таганрог гьовре бири,
У э гьоврей эн бирори.

Дуъл ди хуьшдере, духдерме,
Бигьил ебо соф бошум ме,
Мирам э женг дир не сохде,
Гъэгьре эри ведешенде.

Ме эз довгIo мивогошдуьм,
Эй туь бебе ме мибошум,
Бесгъун доре вэхьшигьоре,
Мисохим селт нисд угьоре.

Одохлуйтуьш мивогошду
Диеш шорте рузгьо мибу».

Оммо Коле хэберсуьз бу,
Эй довгIo гIэмели небу.

Гьеммишелуьг беде яра,
Овурд эй ю шуькестире,
Духдиргьо дуьл дорембириуьт,
Суре э у нигуфдируьт.

Оммо пушой селт соф бире,
Дануьсд Коле ёгъинире,
Инжо бисдо у фикирлуь,
Недануьсд у де чуь соху.

Минет мисохд э духдиргьо,
Э женг рафде бигьлуь угьо,
Мерг венгенуь э дуьшменгьо,
Гъэгьр эн дуле ведешенде.

НэгI, не гьишдуьт уре рафде,
ГIэмели небу эй женг сохде.
Нуьшдембу сер гъуз гирде,
ГIэре не доре, гъэм кешире.

Мозол уре гъечи дире,
Гуфдирени: «Лелей Коле,
Эйчуь гъечи фикирлуьнит,
Могъбул, сергъуз гъе нуьшденит?»

Э ён Мозол у куьнд нуьшде,
Ихдилот сохд гъозиере,
Э и довго селт нисд бирет,
Эн Николай согъе кифлет.

Э дуре дигъ Украины,
Суьфде бомбгъо офдореки,
Темиз бири эз руь хори.
Уре екиш де не мунди.

Бебе ве дедей ю муьрдет,
Зен ве кукеш немцгъо куьшдет,
Гъони нисди уре кифлет,
Эже бурав, нисди муьгълет.

Мозол тигъэт денишире,
Гуфди: «Месох фикир леле,
Пой туь инжо эй зигъисде,
Э жигей бебе эй ме бире».

Коле бегъем соф не бире,
Мозол уре берд э хуне,
Мидениши тигъэт э у,
Нигъишд уре фикирлуь бу.

Коле дуьл ю лап битоб бу,
Э кор рафде воисдембу,
Зури офде фенд эн коре,
Сер гирд жофо эй кешире.

Э колхоз у дарафдени,
Тегьер жоборд кор сохдени,
Жигей Нисон дусд хуьшдере,
Гирдени у желдлуь бире.

Э госпиталь кор омбар бу,
Мозол эз кор дир миомо,
Коле зуте оморембу,
Чой, хурекиш у мивено.

Чуьш эй сохде у хьозур бу,
Токи Мозол дердлуь небу,
Оммо Мозол гъэгъри бире,
Нигъишд сохде кор хунере.

Е руз Коле эз кор омо,
Зен гъуншишу когъозе до,
Вегирденге когъозе у,
Шори юре гъэдер небу.

Зури хурек хьозур сохде,
Суьфрере у дешендени,
Э пушой гъопу у рач нуьшде,
Мозоле гузет сохдени,
Гъетте Мозол куьнд оmore,
Гуфдирени зури Коле:
«Гъери вежегъ е дес винуьм,
Шоре хэбер туьре мидуьм»

«Лелей Коле, гу зу бура,
Чуь хэбер туь миди мере».
«Гъевел вежегъ, песде гуюм.
Мереш воисдени винуьм,
Чуьтаре туь вежесдеге,
Шоре хэбер оморенге».

Чумгьой Мозол гІэрслуй бире,
Гуфди у: «Жон лелей Коле,
И ченд салгьо не вежесдем,
Тегьер юреш фурмуш сохдем...»

«НэгІ, духдер ме, туь межегьи
Эз шори Яшке соф бирен,
Одохлуйтуь селт соф бире,
Гене эдей гьовхо берде».

Дуьл эн Мозол лап шор бисдо,
Когьозе у ченд гиле хунд,
Белки гьисди уреш бахд ю,
Мивогошду одохлуй ю.

...Пазизе кукгьой Ватан,
Бесгьун доруьт дуьшменгьоре,
Гьовхо берде тегьер аслан,
Овурденуьт азадире.

Э жергей эн жобордгьо,
Кук Дербенди Яшкеш дебу,
Э лулей эн гуьрге-вэхьшгьо,
Угьо суре доноребу.

Зу лов бисдо хэбер шори,
Э Дербендиш омо раси,
Э игидгьо эй вохурде,
Гьемме эдет хьозур бире.

Э у гІэре бебе—духдер.
Гьэдерсуьз бире дуьлшор,
Коле ферзенд украини,
Мозол духдер эн татини.

Тегьер мигIид хунегьоре,
У руз Мозол вараюнде,
Гъул э гъул бебе доно,
Э вокзал Дербенд фурамо.

Бируът инжо томом жэгIмет,
Ченд десдегьо зерегоргьо,
Геймиш бируът тегьер хэлгIэт,
Оморембу сес гьовогьо.

Мивежесдуът гъуле гирде,
Гъэдер небу шори хэлгъэ,
Поезд э вокзол диromo,
Игидгьо э перрон фурамо.

Дуь-екире гъэл мигирдуът,
ГIэрсгьой шори мирихундуът.
Яшке зурн фураморе,
Офдени у ёр хуьшдере.

Гъэл гирд ёре эз дуьли у,
Сэхд моч сохде эз ловгьой ю,
У бу суьфдеи моч эн муьгьбет,
У бу васал зиндегуни,
Эз четини гирошде бэхд,
Лап ширин бу эй дуьл гьони.

Муьгьбетлуьгьо жейле бире,
Томоше сохд дуь-екире,
Мозол гирде дес Яшкере,
Шинох сохд у не Колере.

Гьерсе еки гъул доноре,
Варафденуът э лой хуне.
Зури кура бисдо дусдгьо,
Хэгьер-бирор ве шинохгьо.

Э сер суьфрей келе ники,
Нуьшденуьт дусдгьо гьеммееки,
Пейлей шори декирденуьт,
Э согъи еки рач хурденуьт.

ГІЭРУЬС УРУСИ

Дедей мисохд гузет куке,
Мишуморд у руз-сэглэте,
Кей мерасуь хундеире,
Мивегуьруь аттестате.

Оммо кукиш варасденге,
Эри хуьшде сохд ю фикир.
Эй вегуьрде сениглэге.
Бурав зуте, небире дир.

Э дуьл дедей дебу мирод,
Эз кук пэхьни у дошдембу,
Воисдембу теке эвлод,
Эз ю дие журу небу.

Бирден е руз нике хэбер.
До э дедей, шори сохде:
— Эри бире ме инженер,
Рафденуьм эри хунде.

Гьеми шори, гьеми гьирке,
Мисохд дедей шиниренге,
Гьэл гуьрд, моч сохд кук хуьшдере
Де гоф не офд эй гуфдире.

Вэхд гирошд зу. Се сал бисдо.
Е руз когъоз омо эзу,
Е дегъборе вегуьрд гъэдо,
Рафд эй хунде э гъунши зу.

Бэгъдовой эн е ченд гофгъо,
Нуввуьсдигъо эри деде,
Духдер гъунши лэгІэ гъово,
Гуйге бисдо зугъун гуьрде.

Зениш мэхьтел бисдо бирден,
Эз некуми чуь бисдо бу?
Эз же омо инжо садан?
— Чуь нуввуьсди э когъоз у?

«...Хундеире верасденге,
Ниём тэхьно руе хуне.
Дедей, мере гъисди войге:
Инжо эдем зен хосде ме».

Дуьл эн дедей бирени хуьрд.
Дедей бисдо дерди-ёси,
Эз гІуьломиш у дес вегуьрд.
Кук нисоху де гІэруьси.

Герме рузгъой гъеминон бу.
Чемодане э дес гуьрде,
Е духделе оморебу,
ГІэйбе-гІэйб у дере куфде.

И келе зен дере вокурд.
Духдериш до э у когъоз,
Э кин гъунши гене у хунд,
Песде вогошд э уревоз.

— ЕгІни и гьисд вокурдегор,—
Э сер венгесд духдер гъунши.—
Инженери мисоху кор,
Воисдени бу кирочи.

Эй ехмиши дуълверовун,
Хьисоб сохде, рази бисдо.
Ве екиге э у товун.
Когъоз куки э дес дегъо.

Гирошденуът рузгъо, мегъгъо,
Шинохденуът дуь екире.
— Мереш гьисди туьре хуно
Э Саратов пире деде.

Эгер суьфде кемихьдибор
Сохдембуге э у деде,
Синемишиш мисохд омбар,
Песде дуъл динж бисдо деде.

Гоф нигуфди де зиѣди,
Омбор мигуьрд хьуьрмет зене.
Кор хунереш у мивини,
«Мама» уре огол мизе.

Дедей мисохд эзу шори
Ве мигуфди эри хуьшде:
«Миомого кук ме зури,
Нигьишдуьм гьич кесе хосде».

Омо у руз. Кукиш вогошд,
Мивинуь zen кук тэхьной,
Эз дуъл деде шори гирошд,
Кук э гьечи омореи.

Сабуър сохде, песде пуърси:
— Эхи кук ме туь зен хосдей,
Гуйге юш бу зен уруси.
Песг туь уре не овурдей?

Э ловгьой кук верафд хэнде,
Дедере у сэхд гьэл гуърде.
— У омори эз ме зуте,
Ини гІэруьс э хуне де.

— Шори мере нисди гьэдер!..
Эз дубли ме гьисди гІэруьс.
Гердойт ишму деш бэхдевер!..
У жун мени, духдер урус.

БИРЕНУЪТ БЕБЕГЪОШ

(Баллада)

1.

Вэхд довгто бу, гъизгъин эн женг.
Шев торик бу, невебу менг.
Миомо сес ноле ве виз,
Гпэтош эн туп микеши риз.
Гуърдет э бенд чор эйлонме,
Имуре берд есир дуьшме.

Зэхм эн яра мидо сэхд дорд,
Дуьшмен сурул, тегьер жоллод,
Сохдембу гуж э есиргьо,
Десдей «эс-эс» эн немцигьо.
Кумег бире дуь эеки,
Е ченд милет: урус, лезги...
Меш ки бируьм тэхьно е тат,
Бироргьойме бируьт ченд сад.

Бисдорим гуьрд десде-десде,
Вирихденим иму песде.
Ченд улкегьой Европаре
Гешдейм иму, чуьн оворе.
Э Франция, э Дания
Сохдейм иму партизани.

Мибердим женг желд-боребор,
Бирим эйшу тегьер бирор.
Эй гьемме бу дуьшме еки:

Фашист-хунхур, жинс эн сеги.
Оммо э дуъл Ватан дебу,
Бирим омбор хьэсрет эну.
Верасд довго. Асму вокурд.
Ферзендгьоре Ватан вохурд.
Динже жофо ве ободи
Эри иму сэхд мироди.

2.

Шохьонгум бу. Куфдут дере.
Вокурденуым дер хунере,
Э домой дер е пире мерд
Сергъуз, гложиз, сэхьиб сад дерд,
Чуькле шелей тумореи
Э дес эни езугъ дери,
Фамилере ве нум мере
Чуьтам гьисди гуфди э ме.

Мэхьтел мундум: ки миё бу,
Гьечи мере хуб шиноху?!
Теклиф сохдум ме э хуне,
Сифет мерд до бегьем гуне.

Э фикир ме гешд ченд хёёл,
Дуъл инсони гоф сохде лол:
...«Си сал пушо дедейму муьрд,
Бебейму зен тозе вегуьрд.
Ме увэхди бируым гьеле
Пенж-шеш сале, лап чуьклеле.
Зенбебейму, тегьер уге,
Мере нихосд эйчуь буге.
Микуфд, микуьшд, мивоно гуж.
Бебеймуш бу бегьеме пуч.
Нимунд е руз гьич ичкусуьз.

Гъэгър энуре эз ме михосд,
Э пэхьники у чуйш мисохд.
И гужгьоре тоб недоре,
Гуфдиренуьм эри бебе.

Хотур эн зен эй немунде,
Бибеш эз гъул мере гуърде,
Сургум сохде селт эз хуне
Берде до э етимхоне.
Суьфде шэхь зе дуьл ме унжо.
Бегем бебе небу бижо?

Мегьгьо, салгьо мигирошдгеш,
Ниоморут гьич е гилеш.
Чуьтам есир э гъэриби,
Хьэсрот Ватан сэхд бирени.
Гьечу хьэсрот бебе бирем,
Руй энуре гьич недирем.
Бибелуье етим бирем,
Е руз бегьем ме недирем.

Етимхоне, етимхоне...
Инжо бири эй ме хуне,
Инжо офдем бебе-деде,
Ватан бири эйме гьемме.
Бегем э ме лоигьини
Э у сохум ме хогьини?
Биремгеш ме эз Ватан дур,
Дошдем номус ве гьем обур»

3.

...И фикиргьо э дуьл дери,
И мердиш чум сэхд донори.
Дуь одоми гъэргъэ хуно,

Дерим иму э и хуне.
Нуьшунденуьм ме и мерде,
Цуьрсиренуьм хьол ве дерде.

Гофе сер гуьрд гІэйб кешире,
Охиш эз дуьл вокошире.
У гоф мисохд, чуьн тэхсиркор,
Гьер гоф мисохд э ме сэхд кор.
Бирден поисд, песде гуфди:
«Туь, балай ме, мере гоф ди,
Эз гофгьой ме бейкеф нисдге
Ве мере ёд нихуниге?
Э сурогъ туь омбор гешдем,
Газетгьоре хуб фегьм сохдем.
Эз товун туь эхир хундум,
Эз гьинор туь шори сохдум.
Имугьойле офдем туьре,
Воисд пиш сох туь бебере.
Э пушой туь миофдонум,
Туь вегуьрдей эз ме ондум.
Менуьм, менуьм сэхд тэхсирлуь
Менуьм бебе изму гьэмлуь.
Тек-тэхьноюм пушой муьрде,
Кес нисд митош эй вегуьрде».

Езугъ омо мере омбар.
Фикиргьой ме бисдо чен бор.
Эз гьул бебе гьони гуьрдуьм,
Э пой уре вэхизундум.
Бугеш мере келе сабуьр,
Суьфдеи бо ме э гІуьмуьр,
Гуфдируьм гоф шох э сифет:
— Чуьтам хунде мере ферзенд?
Мере дошди Ватан Совет,
Ме гьисдуьм кук келе кифлет.
Туь беbei, энжэгъ бебе...

Туь венорей э ме лербе.
У лербе нисд эн вэхд довго
Ве диремгьо четингьо.
У лербере, бебе, э дуьл
Туь венорей эй согъ гуьмуьр.

Имугьойле э пире вэхд,
Ме герекуьм бебере сэхд.
НэгI!.. Нисохум э туь езугъ.
Бебе! Гуит э кук буйругъ!

СЕРНОМЕ

СТИХИГЬО

Нис воисде мере дие		5
Астарейме		6
Шегьер В. И. Ленин		6
Комуне		8
Гіэзизе партия		8
Келе рэхь		9
Э сер гьоврегой Пискарев э Ленинград		9
Инсонгьо		11
МэгІлуымсуьзе солдат		11
Эри чуйкле невелейме		12
Хуним мэгІни		13
Раче чигьрат		14
Дурим эз еки		14
Севгили		15
Сие хол		16
Мибошу пешму		16
Биё ёр		17
Эриме офире оморей		18
Ошугь бирем		18

Дор э сер билогъ	19
Бу гуфдире	20
Мепой	21
Мере хъзз оmore	21
Ловой деде	22
Нисе муърде	23
О, Одоми	24
Э сер гъоврей деде	25
Бура рэхъ ник	25
Вэхд жовони	27
Бовор сохденуым	28
Дусд	28
Фурмуш нисе сохде	29
О, Догъисту!	30
Хосденуым туьре, Ватан	31
Бейбофое ёр	32
Гуьзеттуьни	32
О, Ватанме	33
Соймиши	34
Дуьлмере э гоф овурди	34
Биё, дусд, бейхэбер дере воку	35
Ненуй-ненем	36
Мозоллуье духдер	36
Эри Дербенд	39
Имуре воисдени шолуми	40
Гизилгъой совети	40
Деврме	41
Э мовзолей В. И. Ленин	42
НесигIэт деде	42
ТэгIрифи девр	43
Эшгъ эн мугъбет	44
Туьре диренге	44
Дусде дире, дуьл миверов	45
О, дедей	46
Гизизе хориме	46
Зимисду не васал	48

Духдир—дусдме		49
Нибу жиге		49
Пешмуни		50
Шори Одом (<i>юмореска</i>)		51
Шекуьл бебе		52
Воейгей дуьл		53
Хэгьер		54
Эри холибофгьо		54
Гіэтлуьй девр иму		55
Игидгьой жофо		56
Чуь гьишдей?		57
Бош кумек		57
Вохурдеи		58
Эри дедегьо		59

ПОЭМАГЬО

Ме не муърдем		61
Духдер дуь бебе		67
Гіэруьс уруси		83
Биренуьт бебегьош (<i>баллада</i>)		87

Зоя Юнаевна Семендуева

МОЯ ЗВЕЗДА

На татском языке

ИБ 1966

Рецензент **Н. Гилядов**
Редактор **Х. Авшалумов**
Художник **Н. Чаракаева**
Худож. редактор **В. Арьков**
Техн. редактор **В. Гаджиева**
Корректор **А. Семендуев**

Сдано в набор 14.03.88. Подписано в печать 08.04.88. Формат $70 \times 90^{1/32}$. Бумага тип. № 3. Гарнитура «Литературная». Печать высокая. Усл. печ. л. 3,51. Усл. кр. от. 3,65. Уч.-изд. л. 3,3. Тираж 300. Заказ 344. Цена 35 коп.

Дагестанское книжное издательство Государственного комитета Дагестанской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли.

367025, Махачкала, ул. Маркова, 55.

Типография им. С. М. Кирова Государственного комитета Дагестанской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли.

367025, Махачкала, ул. Маркова, 51.

35 коп.

Зоя Юнаевна Семендуева

МОЯ ЗВЕЗДА

На татском языке